

**ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
ΚΑΙ ΤΕΧΝΩΝ**

ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΕΧΝΩΝ

Όραμα και Στόχοι της Ακαδημίας

Ομιλία του Προέδρου της Ακαδημίας Καθηγητή Ανδρέα Δημητρίου

κατά την Πανηγυρική Συνεδρίαση της 6^{ης} Δεκεμβρίου 2021

Ιστορία

Η Κυπριακή Ακαδημία Επιστημών, Γραμμάτων και Τεχνών πλησιάζει αισίως την τριετία από την ίδρυσή της. Με την ίδρυσή της ολοκληρώνεται η ακαδημαϊκή πυραμίδα της χώρας. Οι Ακαδημίες επιστημών είναι, στην επί αιώνες ιστορική τους διαδρομή, ιδρύματα αναγνώρισης, ενίσχυσης και καλλιέργειας της αριστείας στην παραγωγή γνώσης και πολιτισμού και συνδρομής στην από την πολιτεία σοφή διαχείριση των προβλημάτων της. Η Κυπριακή Ακαδημία φιλοδοξεί να αναλάβει με συνέπεια, δημιουργικότητα και αφοσίωση τον ρόλο αυτό. Στον τόπο μας, η ίδρυση και δημιουργία θεσμών παραγωγής γνώσης και πολιτισμού είναι σχετικά πρόσφατη υπόθεση, αφού άρχισε μόλις πριν από μερικές δεκαετίες, όταν αλλού άρχισε πριν από αιώνες. Επίσης, δεν υπήρξε απρόσκοπτη, καθώς ενεπλάκη στην πολιτική αντιπαράθεση.

Ο θεσμός της Ακαδημίας ως πλαίσιο για την μελέτη του ανθρώπου και του κόσμου άρχισε βέβαια με την Ακαδημία του Πλάτωνα, περί το 387 π.Χ. Βρισκόταν έξω από την Αθήνα σε έναν ελαιώνα αφιερωμένο στη θεά Αθηνά και αρχικά ονομαζόταν *Ἑκαδήμεια*, εκάς του δήμου, η μακράν του δήμου ευρισκόμενη. Το όνομα Ακαδημία ήλθε λίγο μετά και έκτοτε υιοθετήθηκε από όλες τις γλώσσες του κόσμου. Στα νεότερα χρόνια οι Ακαδημίες ιδρύονται κατά τα χρόνια της Αναγέννησης και του διαφωτισμού

ως ιδρύματα για την επιστημονική ανάπτυξη των χωρών. Σκοπός τους ήταν να επεκτείνουν τα πανεπιστήμια, που είχαν ως προτεραιότητα την επιστημονική και επαγγελματική εκπαίδευση.

Η Βασιλική Ακαδημία της Μεγάλης Βρετανίας ιδρύθηκε το 1660 και η Γαλλική Ακαδημία το 1666. Ο ρόλος των Ακαδημιών αυτών υπήρξε καταλυτικός για την επιστημονική, την τεχνολογική, και τη βιομηχανική επανάσταση που συνέβη κατά τον 18^ο και 19^ο αιώνα, ανοίγοντας τη σύγχρονη εποχή. Μερικά μεγέθη ακαδημιών σήμερα μας αφήνουν έκθαμβους. Για παράδειγμα, η Εθνική Ακαδημία των ΗΠΑ έχει εγκαταστάσεις σε δεκάδες πόλεις, 2,350 τακτικά μέλη, και διοικητικό και ερευνητικό προσωπικό 1,100 ατόμων. Το 85% των ετήσιων δαπανών της καλύπτονται από την ομοσπονδιακή Κυβέρνηση. Οι Ακαδημαϊκοί χαρακτηρίζονται από τον νόμο ως *pro bono* σύμβουλοι του έθνους. Η Ρωσική Ακαδημία έχει 1,867 μέλη, περιλαμβάνει 1,008 ιδρύματα και εργοδοτεί 125,000 υπαλλήλους, από τους οποίους οι 47,000 είναι ερευνητές. Η Κινεζική Ακαδημία είναι το δεύτερο σε αριθμό επιστημονικών δημοσιεύσεων ίδρυμα στον κόσμο.

Η Κυπριακή Ακαδημία

Η αντιπαράθεση των δεδομένων αυτών με τη δική μας πραγματικότητα επιτρέπει να συλλάβουμε το βάρος του έργου που έχουμε μπροστά μας, τόσο η πολιτεία όσο και η Ακαδημία. Η Κυπριακή Ακαδημία άρχισε με 12 ιδρυτικά μέλη, τέσσερα ανά Τάξη. Σε αυτά προστέθηκαν και τα τέσσερα μέλη της ιδρυτικής επιτροπής ως Μεταβατικά Τακτικά Μέλη. Οι τρεις Τάξεις έχουν ως εξής:

1. Τάξη των Θετικών Επιστημών, που περιλαμβάνει τις φυσικές, τις βιολογικές, τις ιατρικές επιστήμες, τα μαθηματικά, και τις συναφείς εφαρμοσμένες επιστήμες.
2. Τάξη των Γραμμάτων και των Τεχνών, που περιλαμβάνει τις ανθρωπιστικές επιστήμες, όπως τη φιλολογία και την αρχαιολογία, την ποίηση και τις καλές τέχνες.
3. Τάξη των Ηθικών, Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών, που περιλαμβάνει τη θεολογία, τη φιλοσοφία, τη νομική, τις πολιτικές, οικονομικές, και τις κοινωνικές επιστήμες.

Η κάθε Τάξη περιλαμβάνει 12 θέσεις τακτικών μελών σε πλήρη στελέχωση. Μπορεί, επίσης, να περιλαμβάνει επίτιμα, εξωτερικά, και αντεπιστέλλοντα μέλη. Επί του

παρόντος, η Ακαδημία έχει 17 τακτικά μέλη, 3 εξωτερικά και 6 αντεπιστέλλοντα μέλη. Τα νέα μέλη, τα οποία καλωσορίζω εκ μέρους όλων, θα παρουσιαστούν στη συνέχεια από τον Γενικό Γραμματέα της Ακαδημίας. Η πραγματικότητα αυτή δημιουργεί μεγάλες προκλήσεις αλλά και ευθύνες.

Το Όραμά μας

Στην Ακαδημία επιθυμούμε, όπως άλλωστε ο νόμος ορίζει, να είμαστε *pro bono* σύμβουλοι της πολιτείας και της ευρύτερης κοινωνίας, στη βάση επιστημονικής και καλλιτεχνικής αριστείας, της συσσωρευμένης σοφίας, και της ανιδιοτελούς και αφατρίαστης ανάλυσης και έκφρασης. Ο τόπος μας βρίσκεται σε κρίση για έναν σχεδόν αιώνα. Η ιστορικότητα της παρουσίας ανθρώπων και πολιτισμών, η ενότητα της γεωγραφίας, και η έννοια της κοινωνίας πολιτών και του κράτους δικαίου δεν συγκλίνουν εδώ με τον τρόπο που συγκλίνουν σε πολλές άλλες χώρες, γιατί η ιστορία και οι αναζητήσεις των πολιτισμών που έφτασαν εδώ έχουν διαφορετική προέλευση, νοοτροπίες, και πολιτισμικά χαρακτηριστικά. Έχουμε τη μεγάλη ιστορική πρόκληση να συνθέσουμε τις αναζητήσεις αυτές σε μια ενιαία, ευημερούσα και ειρηνική κοινωνία την οποία σέβονται όλοι οι πολίτες της, γιατί θα αισθάνονται ότι η χώρα τους τους σέβεται και τους τιμά για ό,τι είναι. Οφείλουμε και μπορούμε να μετατρέψουμε ένα «ιστορικό πείραμα» σε μια επιτυχή κοινωνία, παράδειγμα για άλλες χώρες στη σύνθετη εποχή μας.

Στις ιστορικές προκλήσεις προστίθενται οι μεγάλες αλλαγές που συμβαίνουν στην εποχή μας. Οι ιστορικές Ακαδημίες που αναφέρθηκαν πιο πάνω συνέβαλαν καταλυτικά στη μετάβαση από τις φεουδαρχικές κοινωνίες των ατεκμηρίωτων δοξασιών και πεποιθήσεων του μεσαίωνα στις κοινωνίες της επιστήμης, του διαφωτισμού και των πολιτικών δικαιωμάτων της εποχής μας. Η εποχή μας βρίσκεται σε μια άλλη πολύ σημαντικότερη ίσως μετάβαση. Η συμβιωτική αλληλεξάρτηση λαών, ιδεών, και συνηθειών βρίσκεται ήδη στην καθημερινότητά μας. Μαζί με την αλληλεξάρτηση αυτή βιώνουμε, χωρίς να κατανοούμε πλήρως, την άμεση εμπλοκή της επιστήμης στην καθημερινότητά μας. Η εμπειρία της πανδημίας δείχνει τον κόσμο που έρχεται. Η επιστήμη επικρατεί στην ανάλυση και τη λύση των προβλημάτων άλλων παραδοσιακών θεσμών, όπως τα πολιτικά κόμματα και οι δημόσιες υπηρεσίες, χωρίς απαραίτητα να είναι πάντα άμεσα και πλήρως επιτυχής. Αποτυχίες και αστοχίες συχνά δημιουργούν απογοήτευση γιατί δεν κατανοείται από όλους ότι η επιστήμη είναι

πρώτα απόλα μια προσέγγιση για τον ελεγχόμενο περιορισμό της άγνοιάς μας για τον κόσμο, παρά γνώση που συχνά αποδεικνύεται εσφαλμένη. Στη διαδικασία αυτή η επισήμανση των λαθών και η διόρθωσή τους είναι βαθμιαία και συχνά επίπονη, όπως έδειξε η προσπάθεια αντιμετώπισης της παρούσας πανδημίας.

Η κατάσταση αυτή θα επιταθεί, γιατί στις μέρες μας συμβαίνουν μεγάλες επιστημονικές αλλαγές που θα αλλάξουν δραστικά κάθε άποψη της ζωής μας. Η γενετική τροποποίηση ανθρώπων και άλλων ζωντανών οργανισμών για διάφορους λόγους είναι ήδη δυνατή και συμβαίνει. Η τεχνητή νοημοσύνη βρίσκεται ήδη στη διάθεση του κάθε ατόμου αλλά και των παιδιών. Πρακτικώς, όλη η γνώση που η ανθρωπότητα συσώρευσε επί αιώνες βρίσκεται στο κινητό τηλέφωνο που κρατάμε στα χέρια μας. Πολλές άλλες δραματικές αλλαγές έρχονται. Η πολύ πιθανή εμφάνιση της λεγόμενης υπερ-ευφυιούς τεχνητής νοημοσύνης και πολλές άλλες επιστημονικές επαναστάσεις θα αλλάξουν τη ζωή μας και τον τρόπο με τον οποίο θα αναλύονται και θα επιλύονται τα προβλήματα. Θα θέσουν, επίσης, πολλά και μεγάλα ηθικά διλήμματα. Για παράδειγμα, έχουμε δικαίωμα να επιλέγουμε το φύλο και τα γνωστικά και συναισθηματικά χαρακτηριστικά των παιδιών μας; Έχουμε δικαίωμα να κατευθύνουμε ανεπαισθήτως τις πολιτικές και κοινωνικές προτιμήσεις των πολιτών; Πώς θα οργανώσουμε τα σχολεία μας όταν αύριο όλοι θα έχουν πρόσβαση σε προσωπικές μηχανές σκέψης και λύσης προβλημάτων; Αν δεν συμπορευτούμε με τις αλλαγές αυτές, δεδομένων των άλυτων ιστορικών και πολιτικών μας προβλημάτων, θα κινδυνεύουμε να αποβληθούμε από την ιστορία, ως αποτυχόντες στο ιστορικό πείραμα στο οποίο αυτή μας δοκιμάζει.

Η Ακαδημία επιθυμεί να είναι κέντρο σοφίας και αριστείας που υπερβαίνει τις πρόσκαιρες αντιπαραθέσεις για να δείχνει τα πραγματικά και μεγάλα προβλήματα που η κοινωνία πρέπει να κατανοήσει και να λύσει και να προτείνει δρόμους για το μέλλον. Αναγνωρίζω ότι το ακριβές όραμα της Ακαδημίας βρίσκεται ακόμη υπό συζήτηση και διαμόρφωση. Στην πραγματικότητα, το όραμα της ίδιας της χώρας μας βρίσκεται υπό διαμόρφωση, 61 χρόνια μετά την ανεξαρτησία της. Αναγνωρίζω, επίσης, ότι η εμφάνιση της Ακαδημίας μπορεί να προκαλέσει αντιστάσεις και ανασφάλειες σε διάφορους χώρους, που μπορούν να ερμηνεύσουν τις προσεγγίσεις μας ως ανταγωνιστικές προς τις δικές τους.

Κύριε Πρόεδρε, Αρχηγοί και εκπρόσωποι κομμάτων και θεσμών, ερχόμαστε ως καλής πίστης εποικοδομητικοί συνομιλητές με αίσθηση υψηλού χρέους προς την πατρίδα μας αλλά και προς τις μεγάλες αξίες του παγκόσμιου πολιτισμού, στον οποίο επιθυμούμε η χώρα μας να είναι δημιουργικός εταίρος. Γι αυτό ζητούμε τη συνεργασία της πολιτείας για την από κοινού διαμόρφωση ενός μεγάλου οράματος για μια κοινωνία δικαιοσύνης, γνώσης και σοφίας, δημιουργικότητας, και υψηλής πολιτιστικής και καλλιτεχνικής αξίας. Αν το επιτύχουμε μαζί τότε η Ακαδημία θα μπορεί να συμβάλει στην επιτυχή ανάταξη των πληγών που η ιστορία μας άφησε και στη μετάβαση της χώρας μας στον κόσμο του αύριο. Η Ακαδημία θα καταβάλει κάθε δυνατή προσπάθεια για να ανταποκριθεί στην πρόκληση. Θα κάνουμε ό,τι μπορούμε για να προσφέρουμε εναλλακτικές προσεγγίσεις στην κοινωνία μας για τα προβλήματα καθώς ανακύπτουν. Ένα μεγάλο πλεονέκτημα της Ακαδημίας είναι ότι σε αυτήν συνυπάρχουν και αλληλεπιδρούν όλες οι επιστήμες, οι τέχνες και τα γράμματα. Η λειτουργική αυτή συνύπαρξη επιτρέπει τη διεπιστημονική ανάλυση και λύση των προβλημάτων με τρόπο που δεν μπορεί να επιτευχθεί εύκολα από άλλα ιδρύματα. Θα ήταν καλό η πολιτεία να ζητά τη γνωμάτευση της Ακαδημίας σε θέματα που την απασχολούν, όπως κάνει και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή με το Γνωμοδοτικό Συμβούλιο για την Επιστήμη των Ευρωπαϊκών Ακαδημιών (EASAC). Η Ακαδημία είναι στη διάθεση της πολιτείας για τη διαμόρφωση ενός ανάλογου συμβουλίου.

Το μέγεθος ενός τόπου δεν κρίνεται από το εύρος της εδαφικής του επικράτειας αλλά από την προσφορά του σε έργα που συνεισφέρουν στην πανανθρώπινη αλληλεγγύη, υπηρετούν τις επιστήμες, τα γράμματα και τις τέχνες, και καταξιώνουν τον άνθρωπο και την ιστορία. Η Ακαδημία επιχειρεί να συμπυκνώσει τον ιστορικό χρόνο για χάρη της χώρας μας μέσα σε δύσκολες συνθήκες. Σκοπός είναι, με το ερευνητικό έργο των μελών της Ακαδημίας, να φέρουμε τις σύγχρονες επιστημονικές γνώσεις κοντά σε μεγάλα κοινωνικά προβλήματα, όπως είναι οι πανδημίες, η κλιματική αλλαγή, και η προσαρμογή της παιδείας και της οικονομίας μας στις απαιτήσεις του 21^{ου} αιώνα. Επιθυμούμε να επιτύχουμε τους στόχους αυτούς σε στενή συνεργασία με άλλα ιδρύματα που προάγουν τη γνώση, όπως είναι τα πανεπιστήμια και τα ερευνητικά ιδρύματα, το Ίδρυμα Προώθησης Έρευνας, και άλλα.

Προγραμματισμός για το μέλλον

Στον νέο χρόνο προγραμματίζονται εκδηλώσεις κατά τις οποίες η Ακαδημία θα παρουσιάσει το επιστημονικό έργο των ιδρυτικών και των νέων μελών της, ώστε η κοινωνία μας να γνωρίσει τα σημαντικά έργα που οι Κύπριοι επιτελούν στη διεθνή επιστήμη. Είμαστε αισιόδοξοι ότι όλοι θα προσφέρουν στην Ακαδημία την εμπιστοσύνη και τη στήριξή τους. Επίσης, σκοπός μας είναι να δείξουμε στο ευρύ κοινό τον πραγματικό χαρακτήρα της επιστήμης ως διαδικασίας ελεγχόμενης κατανόησης του κόσμου παρά ως παγιωμένης γνώσης. Τέλος, επιθυμούμε να δείξουμε ότι η κάθε λύση μπορεί να έχει πολλαπλά αισθητικά ή ηθικά σημειώματα που η πολιτεία οφείλει και να λαμβάνει υπόψη και να σέβεται, αν θα γίνεται αποδεκτή από τον κάθε πολίτη μιας δημοκρατικής κοινωνίας πολιτών.

Επιθυμώ να συγχαρώ εκ μέρους της Ακαδημίας, αλλά και προσωπικά, τον Καθηγητή Τώνη Κουζαρίδη που βραβεύεται με το Αριστείο της Κυπριακής Δημοκρατίας για το 2020 για τη συμβολή του στις βιοιατρικές επιστήμες και τον Κύριο Νίκο Κουρούση που βραβεύεται με το Αριστείο της Κυπριακής Δημοκρατίας για το 2021 για τη συμβολή του στις εικαστικές τέχνες. Το σκεπτικό της βράβευσής τους θα ανακοινωθεί στη συνέχεια. Εδώ απλώς επισημαίνω ότι η διακεκριμένη πορεία του Τώνη Κουζαρίδη έχει ως αφετηρία της την παιδική του ηλικία στην κατεχόμενη Αμμόχωστο και την εμπειρία του πρόσφυγα στην εφηβική του ηλικία, όταν πήγε, με την οικογένειά του ως μια οικογένεια προσφύγων στην Μεγάλη Βρετανία, εξαιτίας της εισβολής του 1974. Τον δρόμο της διάκρισης που έδωσε η Μεγάλη Βρετανία στο προσφυγόπουλο από την Αμμόχωστο οφείλουμε να τον δώσουμε σε όλα τα παιδιά που βρίσκονται στον τόπο μας, και τα προσφυγόπουλα που βρέθηκαν εδώ, όπως κάποτε στον Τώνη Κουζαρίδη στο Λονδίνο ή άλλους από εμάς σε άλλες χώρες.

Προσβλέπουμε ότι μέσα στον νέο χρόνο θα αποκτήσουμε τη μόνιμη στέγασή μας και θα έχουμε τον πρώτο αυτονομημένο προϋπολογισμό μας, ώστε να επιδοθούμε στην υλοποίηση του κοινού οράματός μας. Ευχαριστούμε, Κύριε Πρόεδρε της Δημοκρατίας, για τη μέχρι σήμερα στήριξή σας. Προσβλέπουμε στη συνεργασία μαζί μας, με τη Βουλή και την Πρόεδρό της και τα πολιτικά κόμματα, αλλά και με τους άλλους θεσμούς ώστε να ανταποκριθούμε στον ρόλο μας και στις προσδοκίες της κοινωνίας.